

DOĞU TÜRKÇESİNE AİT BİR BOTANİK LÜGATÇESİ

Mehmet Turgut BERBERCAN

Özet: Bu makalede, 19. yüzyılın son çeyreğinde Büyük Britanya hükümeti hesabına Doğu Türkistan'da çalışmış Dr. J. Scully'nin hazırladığı Doğu Türkçesine ait bir botanik lügatçesi ele alınmaktadır. Lügatçedeki 300'den fazla bitki ismi, lügatçenin aslındaki leksikografik dizim korunmak suretiyle sıralanmış, isimlerin Arap harfli yazımları gösterilerek çeviriyazısı oluşturulmuş, ayrıca verilen Latince ve İngilizce karşılıklar korunmuştur. Kaydedilen bitki isimlerinin özellikle tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki şekilleri ve karşılıkları anlam alanlarıyla mukayese edilmesi yoluyla, Türkiye Türkçesindeki karşılıkları ortaya konulmaya çalışılmış, böylelikle Türk botanik terminolojisine göre yeniden adlandırılması sağlanmıştır.

Anahtar kelimeler: J. Scully, Doğu Türkçesi, bitki isimleri, botanik.

A Botanical Glossary of Eastern Turki

Abstract: In this article, a botanical glossary of Eastern Turki which was prepared by British surgeon Dr. J. Scully who missioned with the government of Great Britain in Eastern Turkistan in the last quarter of the 19th century is examined. The plant names more than 300 in the glossary are set in lexicographic order according to the original order of the glossary and retrancriptions of the names are prepared, also the Arabic script of the names are exhibited. In addition, the meanings in Latin and English given by Scully are preserved. Turkey Turkish meanings of the names in the glossary are tried to indicate especially by the way of comparison of the forms and lexical fields of the names in both historical and modern Turkic dialects. Thus the names are renamed according to Turkish botanical terminology.

Key words: J. Scully, Eastern Turkish, plant names, botany.

1. Giriş

Filolojik metotlar kullanılarak elde edilen dil verilerinin kültürel açıdan incelenmesi, tematik olarak hazırlanmış leksikal kaynaklar oluşturularak kültür kelimelerinin analiz edilmesi, eski Türk filolojisine kaynaklık edecek ve bu suretle Türk kültür tarihinin aydınlatılmasını sağlayacak tespitlere varılması; geniş bir perspektif dahilinde, milli dil çerçevesinde teşkil edilen Türklüğe ait kültür müesseselerinin ve geçilen kültür merhalelerinin ortaya koyulması bakımından Türkoloji araştırmaları için oldukça büyük önem arz etmektedir.

“Tabiat”, Türk kültürünün vazgeçilmez bir parçası olarak, avcı ve göçebe Türk hayatının mekânı olmuş, böylelikle Türk yaratıcılığının ilham aldığı birinci kaynak hâline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında bitki, hayvan, tabiat

olayları, coğrafi şekiller, gök cisimleri vs. tabiata ait kavram alanlarının karşılığı olan kültür kelimelerinin Türk dilindeki yeri, filolojik değer bakımından ön sıralarda olmuştur. Bir milletin hayat tarzını, hayata bakışını, temasa geçtiği yabancı kültür muhitlerini yansıtan ve kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bu tip kültür kelimelerinin araştırılması, geçmişten bugüne uzanan kültür hayatının ve milletlerin devamını sağlayan kültürel dinamiklerin aydınlatılması demek olacaktır. Bu ideale hizmet ettiğini düşündüğümüz ve bu çalışmayla bir yönünü aydınlatmak istediğimiz bir eser olarak, Robert B. Shaw'ın 19. yüzyılın sonlarında, büyük ölçüde Kaşgar ve Yarkend bölgelerinde konuşulan Türkçeyi, Doğu Türkçesini, ana hatlarıyla ele alan *A Sketch of the Turki Language as Spoken in Eastern Turkistan, Part I-II* adlı eser çok önemlidir. Eserin birinci kısmını *Gramer*, ikinci kısmını Doğu Türkçesindeki temel kelimelerin İngilizce karşılıklarını veren bir *Lügat* oluşturmaktadır. İkinci kısmın son sayfalarında, ayrı ayrı bölümler hâlinde hazırlanmış Doğu Türkçesi kuş ve bitki isimleri listeleri vardır (Shaw, 1878, ss. 209-226)¹. Birer lügatçe mahiyetinde olan bu listeler, Büyük Britanya'nın Bengal ordusundaki uzmanlarından, Kaşgar'da da görev yaptığı bilinen misyoner Dr. J. Scully'e ait olup *Journal of Asiatic Society of Bengal* (47: 1, 1880)'de ayrıca yayımlanmış *Lists of Names of Birds and Plants (Doğu Türkçesi Kuş ve Bitki İsimleri Listesi)* adlı çalışmaya dayanmaktadır. Scully'nin hazırladığı derlemeler, Doğu Türkistan'ın faunasını ve florasını anlamamızı sağlayan birinci derecede önemli kaynaklardan biri olduğu gibi Doğu Türkçesinin ornitoloji (kuşbilimi), botanik (bitkibilimi), fitoterapi (şifalı bitkilerle tedavi) ve medikal (tababet) terminolojisini yansıtmaları bakımından da Türk dili ve kültürü üzerine yapılan araştırmalara kaynak teşkil etmektedir.

2. Tabiatla İlgili Kelimeler ve Kültür

Çok eski çağlardan beri insanoğlu, yaşadığı mekân olarak çevresini kuşatan, kendisi için tehlikeli ve faydalı birçok unsurla teçhiz edilmiş tabiatı önce anlamaya ve anlamlandırmaya, sonra tanımaya ve böylelikle adlandırmaya başlamıştır. İnsanın var oluşu, nesillerin sürmesi, tabiatı tanımak ve tabiatın öğrendiklerini adlandırarak gelecek kuşaklara aktarmakla mümkün olmuştur. Tabiatın en büyük parçası olan insan, kendisi gibi dünyada belli bir hayat süren hayvanlar ve bitkilerle çevrili canlı bir hayat içinde kendisini bulur; bu canlı varlıklardan kendi var oluşunun sürmesi için yararlanmasını bildiği gibi onların çeşitli özelliklerini birer totem ya da motif hâlinde dinsel ya da sanatsal gayelerle kendisine isnat etmeyi de bilmiştir. Şahıs isimlerinin çeşitli bitki ve hayvan isimlerinden oluşması, güç ve iradenin sağlamlığını,

¹ Listede verilen bitki isimlerinin Almanca karşılıkları için ayrıca bk. Le Coq, 1912, ss. 118-129. Kuş isimleri listesi için ise bk. Berbercan, 2010, ss. 1-32.

kurumsallığını temsilen bitki ve hayvan figürlerinin kullanılması gibi kültürel semboller insan varlığının tabiatından aldığı ilhamı gösterir. Özellikle Türk kültüründe bu durumun pek çok örneğini bulmak mümkündür (bk. Ögel, 2006). Hangi hayvanların av hayvanı olduğunu, insana karşı tehdit oluşturduğunu, ehlileştirilebildiğini, sütünün içilebildiğini, derisinin giyim kuşam için kullanılabildiğini; hangi bitkilerin şifalı, zehirli veya besleyici olduğunu, liflerinden kumaşlar yapılabildiğini vs. öğrenmeye başlayan insan; öğrendiği, tanımaya başladığı tabiat unsurlarını, o unsurlara yüklediği sosyal, kültürel, dinsel ya da sanatsal olabilen belli bir anlam kategorisi içinde tanımlayarak adlandıracak ve gelecek nesillere bu isimlerle aktarmakla yükümlü olacaktır. Bu açıdan, bitki ve hayvan isimlerinin kültürel bir veri hâlinde değerlendirilmesi, tabiatın bir unsuru olarak var olup kültürün taşıyıcısı olma işlevi gördüklerini anlamak gerekir.

Bitki isimlerinin fihristler hâlinde neşredilerek tespit edilmesi, bugüne kadar verilmiş olan Latince karşılıklar kullanılarak ve filolojik karşılaştırmalarla Türk botanik terminolojisinin aydınlatılmasını sağlamak mümkün görünse de bunda pek çok zorluk bulunmaktadır. Bugün Türk dilinin yayıldığı hemen hemen her coğrafyada, standartlaşmış dilde bulunmayan sadece ağızlarda yaşayan pek çok bitki ismi bulunmaktadır. Her coğrafyada farklı farklı isimler alabilen bu bitkilerin tespit edilmesi; var olan isimlerin tam olarak hangi bitkilere işaret ettiğinin bulunması, bilimsel karşılıklarının tespit edilmesi, bu sahada araştırma yapanların karşılaştığı en büyük zorluklardandır (bk. Önler, 1990, s. 357).

İncelememizin konusunu teşkil eden Scully'nin botanik lügatçesine bakıldığında, Avrupa'daki Latin dillerinin oluşumunda piyoner görevi üstlenen Latinceye benzer bir şekilde, bugünkü Türk lehçelerinin oluşumunda etkin rol oynayan Çağataycanın (bk. Eckmann, 2003, ss. 74-108), yani Moğol istilasından sonra oluşmaya başlayan müşterek Orta Asya Türkçesinin, bir başka deyişle "Doğu Türkçesi"nin devamı olarak konuşulan Kaşgar ve Yarkend dolaylarındaki ağızlarda bulunan bitki isimlerinin derli toplu bir şekilde alfabetik olarak sıralandığı görülmektedir. Kaydettiği bitkileri görerek ve bizzat halk ağzından dinleyerek lügatçesine aldığı anlaşılabilir Scully, bazı bitki isimlerinin İngilizcedeki yahut Latincedeki karşılıklarını tespit edememiştir. Küçük bir lügat olmasına karşın ele alınan bitki isimlerinin, belli bir misyon bilinciyle, hazırlanma amacına uygun olarak, Doğu Türkistan'ın kaynaklarını tam olarak yansıtan bir mahiyette bulunmak üzere, o devirdeki İngiliz endüstrisinin, medikal ve ziraat alanlarında çalışan sektörlerin dikkatini çekecek şekilde, bölgenin florasını, tarım mahsullerini tam anlamıyla belirlediğini söyleyebiliriz.

3. Botanik Lügatçesi

Aşağıda sunulan botanik lügatçesinde, bitki isimlerinin Arap harfli yazımları korunmak suretiyle çeviriyazısı hazırlanmış, Scully'nin kaydettiği İngilizce ve Latince karşılıklardan yola çıkılarak ve kaynakçada belirttiğimiz tarihî ve çağdaş Türk lehçelerine ait çeşitli leksikal eserler, eski ve modern botanik kaynakları kullanılarak, Türk botanik terminolojisine uygun bir şekilde, bitki isimlerinin Türkiye Türkçesi karşılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Dil bilgisi açısından bakıldığında, Doğu Türkçesinin karakteristik dil özelliklerinin, bilhassa fonolojik özelliklerin bitki isimlerinde muhafaza edildiğini görmekteyiz. Kelime başında /t-/nin korunması (Örneğin; *tiken*, *térek*, *tal*, *tarıg*, *toğraq tili*, *töklük ot*, *toğrağ*, *tüge taparı*), /k-/nin korunması (Örneğin; *kök lobyâ*, *keyik tili*, *közgi buğday*); iç ve son seste /-G-/ , /-G/'nin düşürülmemesi (Örneğin; *azğan*, *tarıg*, *tatlıg şeftül*, *tozğaq*, *sarıg ot*), iç seste /-ğ-/nin /-v-/ye dönüşmemesi (Örneğin, *qoğun*) vs. bu özelliklerin başında gelmektedir. Köken bilgisi açısından bakıldığında, lügatçenin içerdiği kelimelerin yaklaşık olarak %50'sinin Türkçe kökenli olduğu bilinen kelimelerden oluştuğu görülmektedir. Bugün kullanılmayan veya muhtelif Türk lehçelerinde yaşamakta olan pek çok bitki ismini bu lügatçede tespit etmek mümkündür. Scully, bazıları eş anlamda bulunmak üzere, toplam olarak 322 bitki ismi kaydetmiştir. İsimler Arap alfabesinin sıralanışına göre dizimlenmiştir. Lügatçenin aslındaki yapıyı bozmamak gayesiyle var olan leksikografik dizim korunmuştur. Her madde başını Arap harfleriyle yazılmış bir isim ve o ismin çeviriyazısı oluşturmakta olup hemen alt satırda sırasıyla, ismin *Türkiye Türkçesi* / *İngilizce* / *Latince* karşılıkları verilmiştir (Çeviri yazısında şüphe bulunan ya da anlamı tam olarak tespit edilemeyen, tereddüte kalınan yerlerde bu durumu göstermek üzere *soru işareti* (?) kullanılmıştır). Ayrıca çalışmamızın sonuna, lügatçede geçen bitki isimlerinin Latin harflerinin sıralanışına göre hazırlanmış bir dizini ilave edilmiştir.

ا (A, E, É, I, İ, O, Ö, U, Ü)

اچي چجغاك **açı çıçgak**

Acı çiçek? (çıçgak)

اچيغ انار **açıg anār**

Acı nar

اخي كوكي **iħçi köki**

Kolza (Bir tür yabancı lahana) ya da

kolza tohumu / Rape or Cole-seed /

Brassica napus

ادراسمان **ādrāsmān**

Peganum harmala / Bk. گل اسمان **gül**

āsmān

ارامدان **ārāmadān**

Bir ağaç adı / Name of a tree,

Undetermined

ارپه **arpa**

Arpa / Barley / Hordeum distichum

ارپه باديان **arpa bādyān**

Anason / Anisum sativum

ارپه خان **arpa ħan**

Bir tür arpa

ارتیش **artış**

Bir tür sedir ağacı / The Pencil

Cedar / Juniperus excelsa

ارمن **ermen**

Pelin otu / Wormwood / Artemisia

vulgaris

ازغان **azğan**

Bir tür çiçek / A species of rose /

Rosa

اغاچه بوغوچ **agaça yuğuç**

Kabakgillerden bir bitki / A

Cucurbitaceous Plant

افتاب پرست **āftāb-perest**

Ay çiçeği / Sunflower / Helianthus

anuus

افیون گلی **afyon güli**

Haşhaş, afyon çiçeği / Opium Poppy
/ Papaver somniferum

اقارمن **aq ermen**

Ak pelin otu / A species of
Wormwood / Artemisia

اق المه **aq alma**

Beyaz elma / White Apple / Pyrus
malus

اق اوزوم **aq üzüm**

Beyaz üzüm / White Grape / Vitis
vinifera

اق باديان **aq bādyān**

Kişniş / Coriander / Coriandrum
sativum

اق باش اوت **aq baş ot**

Kereviz / Celery / Apium
graveoleus

اق پياز **aq piyāz**

Beyaz soğan / A variety of Onion /
Allium cepa

اق تیکان **aq tiken**

Deniz iğdesi / Sea Buckthorn /
Hippophaë rhamnoides

اق تیکان **aq tiken**

Bir tür funda / A Shrub / Lycium
ruthenicum

اق چیگده **aq çigde**

Beyaz iğde / White Eleagnus

اق گل عنبر **aq gül 'anber**

Peygamber çiçeği / A Centaurea

اق چیچک اوت **aq çécek ot**

Bir tür tere otu / A species of Cress
/ Lepidium latifolium

اق قوناق **aq qonaq**

Ak darı / The Great Millet / Holcus
sorghum

اق لاله **aq lāle**

Ak lale

اق لوبيا **aq lobyā**

Ak nohut, beyaz leblebi / White pulse / Dolichos lablab

اق ليلي قزاق **aq leyfī qazaq**

Ak afyon gülü / White Opium Poppy / Papaver somniferum

اق نبات **aq nebāt**

Ak kavun / A variety of Sweet Melon / Cucumis melo

الا كوكي **ala köki**

Ala kökü?

التونكل **altun gül**

Sarı gül / Golden flower

القات **alqat**

Bir tür ağaç?

المورت **almurt**

Armut / The Pear / Bk. امورت **amurt**

المه **alma**

Elma / The Apple / Pyrus malus or Pyrus indica

الو بالو **ālū bālū**

Erik

الوجه **ālūça**

Bir cins erik

امورت **amurt**

Armut / The Pear / Pyrus communis

انار **anār**

Nar / The Pomegranate / Punica granatum

انار گلي **anār gülī**

Nar gülü / Pomegranate blossom

انجير **encir**

İncir / The Fig / Ficus carica

انديجان اوزومي **endicān üzümü**

Endican üzümü

انديجان گل **endicān gül**

Endican gülü

اوجمه **ücmē**

Dut / The Mulberry / Morus alba

اوجون **ocun**

Ocun (*Colchicum autumnale*: bir tür sonbahar çiçeği olup dağlık bölgelerde yetişir.)

اوروك **örük**

Erik / The Plum?

اورهدان **örehdān**

Turpgillerden bir tür ot, deli otu / A Boragewort/ *Asperugo procumbens*

اوزوك **özük**

özük (? < *ezük*)

اوزون توروپ **uzun turup**

Uzun turp / Knol kohl / Brassica oleracea caulorapa

اوسمه **osma**

Asma

اوسون **usun**

Yabani lahana / The Wild Cabbage / Brassica oleracea

اوغري تيكان **oğrı tiken**

Baklagillerden bir tür bitki / A Leguminous plant / Astragalus sp.

اولجا **ulca**

Kayısı / The Apricot / Bk. اولجه **ülce**

اولجه **ülce**

Kayısı / The Apricot / Prunus armeniaca

اولمناق **avul munāq**

Bir tür sütleşen / A species of Spurge / Euphorbia lathyris

اويدان **oydān**

Bir tür boya otu / A species of Madder / Rubia sp.

ايتاوزوم **it üzüm**

İt üzümü

ايتخمكپليكي **it himek peliki**

Kavun / Bk. قوغون **qoğün**

ايتقوغون **it qoğun**

Bir tür kavun / A variety of Sweet Melon / Cucumis melo

ايركاك اوومه *érkek üçme*

Erkek dut

ايركاقوموش *érkek qomuş*

Erkek komuş (Ispanakgillerden bir tür ot, bir tür kara pazı)

ايشاقوموش *éşek qomuş*

Eşek komuş (Ispanakgillerden bir tür ot, bir tür kara pazı) / Orache / Atriplex sp.

ايگر *éger*

Eğir kökü, hazanbel / Sweet Flag / Acorus calamus

ايناكفتي *eynek feştî*

Kene otu ya da hint otu bitkisi tohumu / Castor oil seeds / Ricinus communis

اييغورماچي *ayg qormaçı*

Tespit edilememiştir (Ayr. bkz. Le Coq, 1912, s. 120).

ب (B)

باجينچامغور *bācīn çamğur*

Çin şalgamı

باجينقوغون *bācīn-qoğun*

Çin kavunu / Chinese Melon

باجينگلي *bācīn güli*

Hezaran çiçeği / A Larkspur / Delphinium incanum

بادام *bādām*

Badem / The Almond / Amygdalus communis

باقلا *baqla*

Bakla / A Bean / Faba sp.

بدنگان *bedingān*

Patlıcan / The Egg-Plant / Solanum melongena

بغداي *buğday*

Buğday / Common Wheat / Triticum vulgare

بوخوار *buğvār*

Turgillerden bir bitki / A Cruciferous plant

بودوشقاق *buduşşaq*

Büyük pıtrak / Burweed / Xanthium strumarium

بورتسي *bürtsi*

A Chenopod / Eurotia ceratoides

بورياوزوم *böri üzüm*

Hanmeligillerden olup *mürver*, *patlangıç*, *kurt üzümü* olarak da bilinen bitki / Bladder-Senna / Colutra arborescens

بوريبوچاق *böri porçaqı*

Bir tür bezelye?

بوريسمساق *böri samsaqı*

Bir tür canavarotu / A Broomrape / Orobanche sp.

بوريباپورماق *böri yapurmaqı*

Tespit edilememiştir.

بوغز *buğaz*

Mısır / Corn

بويه *büye*

Baklagillerden bir tür bitki / A Leguminous plant / Sophora alopecuroides

بيده *beyde*

Kaba yonca / Purple Medick or Lucerne / Medicago sativa

بي سي *bey-sey*

Şalgam / The Turnip / Brassica rapa

بيشك شرين *béşek şirin*

Bir tür tatlı kavun / A variety of Sweet Melon

بيهي *bihī*

Ayva / The Quince / Pyrus cydonia

پ (P)

پاڤه پوتې قوموش *pāqa pūtī qomuş*
 Bir tür karnıř / A species of Reed
 پاڤه ياپورماق *pāqa yapurmaq*
 Sinir otu / The Greater Plantain /
 Plantago major
 پالك *pālek*
 Rhinacanthus communis ?
 پنتگان *petingān*
 Patlıcan / The Egg-Apple plant /
 Solanum Melongena / Ayr. bk.
 بدنگان *bedingān*
 پوپوك سوپورگي *pūpūk süpürgi*
 Karnıř / A Reed / Arundo
 پورچاق *porçaq*
 Bezelye / Common Pea / Pisum
 sativum
 پياز *piyāz*
 Soğan / Onion / Allium cepa
 پيازك *piyāzek*
 Soğancık, bir tür küçük soğan?
 پيزك *pizek*
 Bir çim türü / A Grass /
 Calamagrostis laxa

ت (T)
 تاتليغ انار *tatlıg anār*
 Tatlı nar
 تاتليغ شفتول *tatlıg şeftül*
 Şeftali / The Nectarine / Amygdalus
 persica
 تاج خوراز *tāc horāz*
 Bk. تاجي گل *tācī gül*
 تاجي گل *tācī gül*
 Horozibiği çiçeği / The Cockscomb
 / Celosia cristata
 تاربوز *tārbūz*
 Karpuz / The Water Melon /
 Citrullus vulgaris

تاربوزك *tārbūzek*
 Kabakgillerden bir bitki / A
 Cucurbitaceous plant / Momordica
 Charantia
 تارغاچ *tarğaq*
 Tespit edilememiştir.
 تال *tal*
 Dal
 ترپ *turup*
 Bayır turpu, kırmızı turp / The
 Radish / Raphanus sativus
 تريغ *tarıg*
 Darı / Millet / Panicum miliaceum
 تماكو *tamaku*
 Tütün / Tobacco / Nicotiana
 tabacum
 توتوشقاق *tutuşqaq*
 Dulavrat otu / Burdock / Lappa
 major
 توخوماك *tūhūmek*
 Baklagillerden bir tür bitki / A
 Leguminous plant / Sophora
 japonica
 توزغاق *tozğaq*
 Bir tür sferik mantar
 توغاچ *toğaq*
 Tokaç, bir tür ağaç
 توغراغو *toğrağu*
 Kavak
 توغراق *toğraq*
 Balsam kavağı / A Poplar / Populus
 balsamifera
 توغراق تيلي *toğraq tili*
 Kavak sürgünü?
 توكليك اوت *töklük ot*
 Bir tür ot
 توگه تاپاني *tüge tapanı*
 Deve tabanı
 تيراك *térek*

Ak kavak / The White Poplar /
Populus alba
تيرتي سوگت *térti sögüt*
Salkım sögüt / The Weeping Willow
/ Salix babylonica
تلبه بيده *telbe beyde*
Beyaz yonca / White Melilot /
Melilotus alba

ج (C)

جاماقه *cāmāqa*
Su otu / A Pondweed /
Potamogeton natans
جانگدو *cāngdū*
Küçük fasulye / The small Bean
جنسته *ceneste*
Erik / The Plum / Prunus domestica
جوني *cüveni*
Bir tür dere otu / A species of Dill /
Anethum Sowa
جوخار گل *cohār gül*
Bir gül türü
جوري قند *corī qand*
Bir tür tatlı kavun / A variety of
Sweet Melon
جیغه *ciğda*
Bir tür tatlı kavun / A variety of
Sweet Melon
جیگده *ciğde*
İğde / A species of Oleaster /
Eleagnus angustifolia

چ (Ç)

چالنگ *çaleng*
Bk. چلنگ *çileng*
چامغور *çamğur*
Şalgam / The Turnip / Brassica rapa
چامغور چوچوکی *çamğur çüçüki*

Şalgam cücüğü
چاي کوكي *çay köki*
Çay kökü
چقير اجمه *çaqır üçme*
Çakır dut
چلنگ *çileng*
Lahana / Brassica oleracea
چوجون اوت *çücün ot*
Bir tür darı / A species of Millet /
Panicum crus-galli
چوجون تريغ *çücün tarığ*
Bir tür darı / A Fodder grass /
Panicum glaucum
چوچوك بويه *çüçük büye*
Bir tür meyan kökü / A species of
liquorice / Glycyrrhiza glandulifera
چوچوك بويه مونجاقاي *çüçük büye*
muncaqı
Baklagillerden bir tür bitki
چينغ *çığ*
Bir tür çim / A grass / Arundinella
nepalensis
چيغیرتماق *çığrtmaq*
Bir tür zambak, süsen / A species of
Iris / Iris soongarica
چیلان *çılān*
Hünnap / The Jujube / Zizyphus
vulgaris
چیلکه زرداک *çilke zerdek*
Çilke zerdeği
چیلکی *çilki*
Bir tür tatlı kavun / A variety of
Sweet Melon
چینار *çénār*
Çınar / The Oriental Plane Tree /
Platanus orientalis
چیني گل *çinī gül*
Çin güllü, saraypatı / China Aster

خ (H)

خان گلی *han güli*

Kadife çiçeği / French Marigold /
Tagetes patula

خطای خینه *haṭay ḥuna*

Bir tür kına çiçeği / A species of
garden Balsam

خطای سپورکیسی *haṭay süpürgisi*

Bir tür horozibiği çiçeği / An
Amaranth / Amaranthus blitum

خطای گل *haṭay gül*

Çin gülü, saraypatı / China Aster /
Callistephus chinensis

خوخه *ḥōḥāh*

Kırma bitki / A Composite plant

خوخه تیکان *ḥōha tiken*

Bir tür deve dikenini / A kind of
Thistle / Cnicus arvensis

خوخه گل *ḥōha gül*

Cnicus arvensis ?

خونگان *ḥōngān*

Salatalık / Cucumber / Cucumis
sativus

د (D)

داوا *dāvā*

İlgün ağacı / Tamarisk / Tamarix sp.

داودر *dāvder*

Bir tür fasulye / French Bean /
Phaseolus vulgaris

دودو *dodo*

Hint yer elması / A species of Yam /
Dioscorea deltoidea

ز (Z)

زاغون *zāgūn*

Bir tür küçük şalgam / Wild Newew /
Brassica campestris

زردک *zerdek*

Havuç / The carrot / Daucus carota

زرنگه *zerengze*

Aspir bitkisi / The Safflower plant /
Carthamus tinctorius

زعفر گل *za'fer gül*

Safran / Saffron plant / Crocus
sativus

زغیر *zigir*

Keten / Flax / Linum usitatissimum

زیخ *zih*

Bir üzüm türü

س (S)

ساقسزگل *sapaqsız gül = sapaqsı gül*

Bir tür gül, sapaksız gül

سپورزی *süpürzi*

Horozibiği çiçeği / An Amaranth /
Amaranthus blitum

سپورگی *süpürgi*

Bir tür ılgın ağacı / A species of
Tamarisk / Tamarix elongata

سده *sede*

Karaağaç / The elm / Ulmus erosa

سریغ ازغان *sariğ azgan*

Sarı gül / Yellow rose / Rosa
brunonii

سریغ اوت *sariğ ot*

Yüksek bölgelerde yetişen bir tür
sarı ot / A grass found growing at
high elevations

سریغ بویه *sariğ büye*

Baklagillerden bir tür bitki / A
Leguminous plant / Sophora sp.

سریغ تلبه بیده *sariğ telbe beyde*

Sarı yonca / Common or Yellow
Melilot / Melilotus officinalis

سریغ زاردک *sariğ zerdek*

Bir tür havuç

سریغ سبه *sarığ sebbe*
 Aynısefa çiçeği / Pot marigold /
 Calendula officinalis
 سریغ سنبر گل *sarığ senber gül*
 Bir tür kadife çiçeği / African
 Marigold / Tagetes erecta
 سریغ سوکت *sarığ söğüt*
 Sarı söğüt / Yellow Willow
 سریغ عشق پیچاق *sarığ 'aşq pıçaq*
 Güngüzeli / Indian Cress /
 Tropaeolum majus
 سریغ گل *sarığ gül*
 Sarı gül / A Marigold / Calendula
 stellata
 سریغ هفرانگ *sarığ heferāng*
 Güngüzeli / Tropaeolum
 سریغ یورکاماچ *sarığ yürgemeç*
 Bir tür bağbozan otu, küsküt / A
 species of Dodder / Cuscuta sp.
 سریمساق *sarımşaq*
 Sarımsak / Garlic / Allium sativum
 سمساق پیاز *samsaq piyāz*
 Bir tür soğan / A variety of onion /
 Allium cepa
 سوتلیک اوت *sütlik ot*
 Bir tür marul / A species of Sow-
 thistle / Mulgedium tataricum
 سوسن گل *sūsen gül*
 Bir tür zambak, süsen / A species of
 Iris
 سوسنی عشق پیچک *sūsenī 'aşq pıçek*
 Bir tür zambak
 سوک *sök*
 Bir tür çim / A Grass / Polypogon
 monspeliensis
 سوکت *sögüt*
 Sögüt / A Willow / Salix
 daphnoides
 سولوق اوت *suluq ot*

Sulu ot
 سونگ پیاز *soñ piyāz*
 Bir tür soğan
 سیاه دانه *siyeh-dāna*
 Rezene çiçeği / Fennel Flower /
 Nigella sativa
 سیمز اوت *sémiz ot*
 Semiz otu
 ش (\$) *ş*
 شاتوت *şātūt*
 Bir tür dut / A species of Mulberry
 / Morus laeviga
 شال *şāl*
 Pirinç / The Rice plant / Oryza
 sativa
 شالدير بويه *şaldır büye*
 Baklagillerden bir tür bitki
 شالدير لاغوج *şaldır lāğūç*
 Baklagillerden bir tür bitki / A
 Leguminous plant / Sphærophysa
 sp.
 شفتول *şeftül*
 Şeftali / The Peach / Prunus persica
 شلغوت *şalgūt*
 Tespit edilememiştir (Ayr. bkz. Le
 Coq, 1912, s. 125).
 شمشا *şümşe*
 Buyotu, çemen / The Ferngreek /
 Trigonella fænum-græcum
 شوخلا *şūhlā*
 Bir tür it üzümü / A species of
 Night-shade / Solanum nigrum
 شوم بويه *şūm büye*
 Bir tür canavarotu / A species of
 Broomrape / Phelipæa indica
 ع (‘) *‘*
 عشق پیچک *'aşq pıçek*

Gündüz sefası / A Bindweed /
Pharbitis nil

عينالو **'aynālu**

Tespit edilememiştir.

غ (Ġ)

غشه **ġaše**

Koruk salkımı, tohumluk hıyar

ف (F)

فاخته اوروغي **fāhte uruġi**

Pamuk tohumu / Cotton seeds /

Gossypium herbaceum

فالاک **fālāk**

Demir dikenini / Tribulus terrestris

فيياز **fiyāz**

Soğan / Onion / Allium cepa

فرنگ گلي **fēreng ġlī**

Firenk gülü

ق (Q)

قاپاق **qapaq**

Su kabağı / The Gourd / Cucurbita pepo

قاپاق تيراک **qapaq térek**

Kabak ağacı / Gourd poplar

قارغه تامغاقی **qarġa tamġaqı**

Karga damağı, kabakgillerden bir tür bitki / A Composite plant / Phænopus orientalis

قارغه تامغاقی **qarġa tamġaqı**

Sıracaotu / A figwort / Dodartia orientalis

قارغه تامغاقی اوت **qarġa tamġaqı ot**

Baklagillerden bir tür bitki / A Leguminous plant / Oxytropis sophora

قارغه جيکده سي **qarġa cigdesi**

Bir tür iğde, karga iğdesi / A species of Eleagnus

قاغز اوت **qaġaz ot**

Boğa dikenini / Milk Thistle / Sonchus oleraceus

قامچي گل **qamçı ġül**

Bir tür horozibiğı çiçeğı / The Loves-bleeding Amaranth / Amaranthus candatus

قامچي گل **qamçı ġül**

Söğüt otu / Garden Persicary / Polygonum orientale

قامغاق **qamġaq**

Dikenli çöven, çorak / A Saltwort / Salsola collina

قايروم **qayrum**

Tespit edilememiştir.

قارا ارمن **qara ermen**

Kara pelin otu

قارا اوجمه **qara üçme**

Kara dut / A species of Mulberry / Morus atra-purpureus

قارا اوروك **qara örük**

Zerdali / Apricot / Prunus armeniaca

قارا سونه **qara sona**

Bir tür marul / A species of Sow-thistle / Sonchus

قارا شوخلا **qara şūhlā**

Kara it üzümü / A Night-shade / Solanum nigrum

قارا گل **qara ġül**

Gül hatmi / A species of Marsh Mallow / Althea rosea

قارا يغاچ **qara yġaç**

Bir tür dişbudak ağacı, kara ağaç / A species of Ash / Fraxinus moorerafliana

قزىل ازغان **qızıl azġan**

Kırmızı çiçek, bir tür gül / Red Rose

قزىل پاچاق **qızıl paçaq**

Kızıl bacak?

قزىل پىياز **qızıl piyâz**

Kırmızı soğan / Red Onion

قزىل توروپ **qızıl turup**

Kırmızı turp / Red Radish /

Raphanus sativus

قزىل جنسته **qızıl ceneste**

Kırmızı erik

قزىل جىگده **qızıl cigde**

Kızıl iğde / An oleaster / Eleagnus

parviflora

قزىل خينه **qızıl huna**

Kızıl kına çiçeği / A variety of

garden Balsam

قزىل زرداك **qızıl zerdek**

Kızıl havuç

قزىل گل **qızıl gül**

Kırmızı gül / The rose / Rosa

macrophylla

قزىل لاله **qızıl lâle**

Kırmızı lale

قزىل لىلى قزاق **qızıl leyli qazaq**

Kırmızı afyon gülü / Red Opium

Poppy / Papaver somniferum

قزىل مورچ **qızıl mörç**

Küçük ve kırmızı biber / Spur

Pepper / Capsicum frutescens

قزىل يولغون **qızıl yulğun**

Kızıl ılgın ağacı / Tamarisk /

Tamarix gallica

قلاقاي **qalaqay**

Horozibiği çiçeği / Amaranthus

قوگون **qoğun**

Tatlı kavun / Sweet Melon

قو کوكى **qo köki**

Bir tür yonca / A species of Sorrel /

Rumex klotachianus

قوموش **qomuş**

Kamış / A Reed / Arundo

madagascariensis

قومي **qūmmī**

Kavun / The melon / Cucumis melo

قوناق **qonaq**

Bir tür darı ya da Hint mısırı /

Maize or Indian-corn / Zea mays

قونگان **qoğan**

Salatalık / Cucumber / Cucumis

sativus

قوي كوكي **qoy köki**

Karabuğdayımsı bir tür ot / The

Dock / Rumex aquaticus

قياق اوت **qıyaq ot**

Bir çim türü / A species of grass /

Onlamagortis Nepalensis

قيجي **qıçı**

Hint Hurdalı /Sinapis juneca

/ Indian Mustard

قىشلىك توروپ **qayşlik turup**

Turpgillerden bir bitki / A

Cruciferous plant

ك (K)

كاه لوه **kâh-lüh**

Bir tür hurma / The persimon /

Diospyros kaki

كبرايا **kibrâyâ**

Şemsiyegillerden bir bitki / An

Umbelliferous plant

كرم **kerem**

Lahana

كرمك **kürmek**

Tespit edilememiştir.

ككره **kekre**

Hıyar, kavun veya kabak keleşği

ككوك كوكي **kekük köki**

Bir tür marul / Sow-thistle /

Sonchus sp.

ككيه *kekkiye*

Sütleğen / A Spurge / Euphorbia sp.

كمپه *kempe*

Bir tür pelin otu / A species of Wormwood / Artemisia sp.

كوده *köde*

Soğan / Onion / Allium cepa

كوده امورد *köde amurt*

Bir tür armut / A variety of Pear

كوزگي بغداداي *közgi buğday*

Bir tür buğday

كوك شوخلا *kök şühlâ*

Bir tür it üzümü / A species of Night-shade / Solanum nigrum

كوك عشقه پيچاك *kök 'aşqa pîçek*

Bir tür sarmaşık ot

كوك لوبيا *kök lobyâ*

Bir tür fasulye / A variety of Bean

كوكنار *köknâr*

Gelincik; Gökнар / The Field Poppy / Papaver rhoeas

كوكيا *kökyâ*

Bir tür çiçek / An Onograd / CEnothera mollissima

كونجد *küncüd*

Turpgillerden bir bitki / A Cruciferous plant

كوه *küve*

Pamuk ya da haşhaş kozası

كيز *keybez*

Pamuk bitkisi / The Cotton plant / Gossypium herbaccum

كيز اناسي *keybez anası*

Ebegümeçigillerden bir bitki / A plant of the Mallow family / Abutilon aricennæ

كيك تيلي *keyik tili*

Bir tür sütleğen / A Spurge / Euphorbia sp.

ككيه *keyikiye*

Bir tür çiçek / Acroptilon picris

كيندر *kéndir*

Esrar, kenevir tohumu / The Hemp Plant / Cannabis sativa

كوييه *kéviye*

Rezene bitkisi / Fennel / Fæniculum vulgares

گ (G)**گل اسمان *gül âsmân***

Üzerlik / A Ruewort / Peganum harmala

گل خينه سي *gül hınası*

Kına çiçeği / Garden Balsam / Impatiens balsamina

گل سوسن *gül süsen*Bk. سوسن گل *süsen gül***گل عنبر *gül 'anber***

Bir tür peygamber çiçeği / A species of Centaurea

گل نافادان *gül nâfâdân*

Hezaren çiçeği / A Larkspur / Delphinium sp.

گل نقشه *gül nefşe*

Bir tür ebegümeçi / A species of Mallow

گورونج *gürünc*

Pirinç / Rice / Oryza sativa

گیلاس *geylâs (gîlâs?)*

Tespit edilememiştir (Ayr. bkz. Le Coq, 1912, s. 128).

ل (L)**لوبيه *lōbya***

Baklagil tanesi / A Pulse / Dolichos lablab

لوله كوكي *lōla köki*

Lula kökü

ليلي قزاق *leylî qazaq*
Afyon çiçeği / The Poppy / Papaver

م (M)

ماش *māş*
Fasülye / The Bean / Phaseolus
mungo

مالغون *malğun*

Tespit edilememiştir.

مژگان خینه *mejgān ħuna*

Bir tür kına çiçeği / A species of
Balsam

مخمل گل *muħmel gül*

Bir çiçek türü

منافي *manāqī*

Tespit edilememiştir.

مندر *mandar*

Bir tür kaktüs / An Asclepiad /
Cynanchum sp.

مودان گل *mūdān gül*

Bir çiçek türü

مودنه *mūnda*

Bir tür ot, lüffah?

ن (N)

نارنجي عشق پيچاك *nārinçī ‘aşq pīçek*

Bir tür sarmaşık ot

ناشوت *nāşvat*

Armut / The Pear / Pyrus
communis

نخود *naħūd*

Nohut

نرگس *nerges*

Nergis çiçeği / A Narcissus

ه (H)

هوارنگ گل *hevā-reng gül*

Bir tür ebegümece / A species of
Mallow / Malva parviflora

هفت رنگ *heft reng*

Güngüzeli / Great Indian Cress / Bk.

هفرنگ *hefereng*

هفرنگ *hefereng*

Güngüzeli / The Great Indian Cress
or Nasturtium / Tropeclum majus

هم شيبير *hem-şiber*

Ebegümece / Common Mallow /
Malva sylvestris

هندوستان گل *hindüstān gül*

Hindistan gülü / Gomphrena
globosa

هويل موناك *hevīl monāk*

Bir tür sütleşen / Euphorbia lathyris
/ Bk. اولمناق *avul munāq*

ي (Y)

يارمه قمچي گل *yarma qamçı gül*

Söğütötu / A Persicary / Polygonum
sp.

يازغي بوغداي *yazğı buğday*

Bir tür buğday

باشيل عشق پيچاق *yaşıl ‘aşq pıçaq*

Baklagillerden bir bitki / A
Leguminous plant

يالپوز *yālpüz*

Bir tür kazayağı / A species of
Goosefoot / Chenopodium vulvaria

يامغه سوت *yamğa sūt*

Kişniş / Coriander / Coriandrum
sativum

يانتاق *yantağ*

Deve dikenli, bir tür dikenli ve
çiçekli bitki / The Camel Plant /

Alhagi maurorum

يانگغاق *yaŋğaq*

Ceviz / The Walnut / Juglans regia

ياوا بيده **yava beyde**

Bir tür kabayonca / Wild Lucerne

ياوا گل عنبر **yava gül 'anber**

Peygamber çiçeği / Wild Centaurea

يك قوموشي **yek qomuşī**

Kaz ayağı / Goose foot /

Chenopodium albu

يكن **yeken**

Su kamışı, hasır otu / Reed-mace /

Typha angustifolia

يغاچ **yığaç**

يولغون **yulğun**

Ilgın ağacı / Tamarisk / Tamarix gallica

يومغاق سيوت **yumğaq sebüt**

Kişniş / Coriander

Ağaç / A Tree / Ailanthus excelsa

بورگماچ **yürgemeç**

Gündüzsefası / Bindweed /

Convolvulus arvensis

4. Latin Harflerinin Sıralanışına Göre Hazırlanmış Dizin

açı çıcğak

aq baş ot

arpa han

bīhī

açığ anār

aq çécek ot

artış

bōri porçaqı

ādrāsmān

aq çigde

'aşq pīçek

bōri-

āftāb-perest

aq ermen

avul munāq

samsaqı

afyon güli

aq gül-

ayığ-

bōri üzüm

ağaç-

'anber

qormaçı

bōri-

yuğuç

aq lāle

'aynālu

yapurmaçı

ala köki

aq leyli-

azğan

buğ'ār

alma

qazaq

bācīn-

buduşqaq

almurt

aq lōbyā

çamğur

buğaz

alqat

aq nebāt

bācīn güli

buğday

altun gül

aq piyāz

bācīn-

bürtsi

ālū bālū

aq qonaq

qoğun

büye

ālūça

aq tiken

bādām

cāmāqa

amurt

aq tiken

baqla

cāngdū

anār

aq üzüm

bedingān

ceneste

anār güli

ārāmadān

béşek şirin

cığda

aq alma

arpa

beyde

cığde

aq bādyān

arpa bādyān

bey-sey

coğ'ār gül

<i>corī qand</i>	<i>fāhte uruđı</i>	<i>kāh-lūh</i>	<i>muħmel gül</i>
<i>cūveni</i>	<i>fālāk</i>	<i>kekkiye</i>	<i>mūnda</i>
<i>çāleᅅg</i>	<i>féreᅅg güli</i>	<i>kekük köki</i>	<i>mūdān gül</i>
<i>çamğur</i>	<i>fiyāz</i>	<i>kekre</i>	<i>naħūd</i>
<i>çamğur-</i>	<i>ğāşe</i>	<i>kempe</i>	<i>narincī ‘aşq-</i>
<i>çüçüki</i>	<i>geylās</i>	<i>kéndir</i>	<i>pīçek</i>
<i>çaqır üçme</i>	<i>gül ‘anber</i>	<i>kerem</i>	<i>nāşvat</i>
<i>çay köki</i>	<i>gül āsmān</i>	<i>kéviye</i>	<i>nerges</i>
<i>çénār</i>	<i>gül hınası</i>	<i>keybez</i>	<i>ocun</i>
<i>çığ</i>	<i>gül nāfādān</i>	<i>keybez-</i>	<i>oğrı tiken</i>
<i>çığırtmaq</i>	<i>gül nefşe</i>	<i>anası</i>	<i>osma</i>
<i>çilān</i>	<i>gül süsen</i>	<i>keyik tili</i>	<i>oydān</i>
<i>çileᅅg</i>	<i>gürünc</i>	<i>keyikiye</i>	<i>örehdān</i>
<i>çilke zerdek</i>	<i>ħan güli</i>	<i>kibrāyā</i>	<i>örük</i>
<i>çīlkī</i>	<i>ħaᅅay gül</i>	<i>köde</i>	<i>özük</i>
<i>çīnī gül</i>	<i>ħaᅅay hına</i>	<i>köde amurt</i>	<i>pālek</i>
<i>çücün ot</i>	<i>ħaᅅay-</i>	<i>kök ‘aşqa-</i>	<i>pāqa pütī-</i>
<i>çücün tariğ</i>	<i>süpürgisi</i>	<i>pīçek</i>	<i>qomuş</i>
<i>çüçük büye</i>	<i>hefereng</i>	<i>kök lōbyā</i>	<i>pāqa-</i>
<i>çüçük büye-</i>	<i>heft reng</i>	<i>kök şūhlā</i>	<i>yapurmaq</i>
<i>muncaqı</i>	<i>hem-şiber</i>	<i>köknār</i>	<i>petingān</i>
<i>dāvā</i>	<i>hevā-reᅅg-</i>	<i>kökyā</i>	<i>piyāz</i>
<i>dāvder</i>	<i>gül</i>	<i>közgi-</i>	<i>piyāzek</i>
<i>dodo</i>	<i>hevīl monāk</i>	<i>buğday</i>	<i>pizek</i>
<i>éger</i>	<i>hindüstān-</i>	<i>küncüd</i>	<i>porçaq</i>
<i>encīr</i>	<i>gül</i>	<i>kürmek</i>	<i>püpük-</i>
<i>endicān gül</i>	<i>ħōha gül</i>	<i>küve</i>	<i>süpürgi</i>
<i>endicān-</i>	<i>ħōha tiken</i>	<i>leylī qazaq</i>	<i>qađaz ot</i>
<i>üzümi</i>	<i>ħōħāh</i>	<i>lōbya</i>	<i>qalaqay</i>
<i>érkek-</i>	<i>ħōᅅgān</i>	<i>lōla köki</i>	<i>qamçı gül</i>
<i>qomuş</i>	<i>ıᅅçı köki</i>	<i>malğun</i>	<i>qamçı gül-</i>
<i>érkek üçme</i>	<i>ıt ħimek-</i>	<i>manāqī</i>	<i>qamğaq</i>
<i>ermen</i>	<i>peliki</i>	<i>mandar</i>	<i>qapaq</i>
<i>éşek qomuş</i>	<i>ıt qoğun</i>	<i>māş</i>	<i>qapaq térek</i>
<i>eynek feştī</i>	<i>ıt üzüm</i>	<i>mejgān hına</i>	<i>qara ermen</i>

<i>qara gül</i>	<i>qomuş</i>	<i>sök</i>	<i>toğraq</i>
<i>qara örük</i>	<i>qonaq</i>	<i>suluq ot</i>	<i>toğraq tili</i>
<i>qara sona</i>	<i>qoñan</i>	<i>sūsen gül</i>	<i>tozğaq</i>
<i>qara şūhlā</i>	<i>qūmmī</i>	<i>sūsenī ‘aşq-</i>	<i>töklik ot</i>
<i>qara ücme</i>	<i>qūy köki</i>	<i>pīçek</i>	<i>tūhūmek</i>
<i>qara yığaç</i>	<i>samsaq-</i>	<i>süpürği</i>	<i>turup</i>
<i>qarğa-</i>	<i>piyāz</i>	<i>süpürzi</i>	<i>tutuşqaq</i>
<i>cigdesi</i>	<i>sapaqsız gül</i>	<i>sütlik ot</i>	<i>tüge tapanı</i>
<i>qarğa-</i>	<i>= sapaqsı</i>	<i>şāl</i>	<i>ulca</i>
<i>tamğaqı</i>	<i>gül</i>	<i>şāldīr büye</i>	<i>usun</i>
<i>qarğa-</i>	<i>sarığ ‘aşq-</i>	<i>şāldīr lāğūç</i>	<i>uzun turup</i>
<i>tamğaqı</i>	<i>pıçaq</i>	<i>şalgut</i>	<i>ücme</i>
<i>qarğa-</i>	<i>sarığ azğan</i>	<i>şātūt</i>	<i>ülce</i>
<i>tamğaqı ot</i>	<i>sarığ büye</i>	<i>şeftül</i>	<i>yālpüz</i>
<i>qayrum</i>	<i>sarığ gül</i>	<i>şūhlā</i>	<i>yamğa süt</i>
<i>qayşlik-</i>	<i>sarığ-</i>	<i>şüm büye</i>	<i>yantağ</i>
<i>turup</i>	<i>heferāng</i>	<i>şümşe</i>	<i>yañğaq</i>
<i>qıçī</i>	<i>sarığ ot</i>	<i>tāc horāz</i>	<i>yarma-</i>
<i>qıyaq ot</i>	<i>sarığ sebbe</i>	<i>tācī gül</i>	<i>qamçı gül</i>
<i>qızıl azğan</i>	<i>sarığ-</i>	<i>tal</i>	<i>yaşıl ‘aşq-</i>
<i>qızıl ceneste</i>	<i>senber gül</i>	<i>tamaku</i>	<i>pıçaq</i>
<i>qızıl cigde</i>	<i>sarığ söğüt</i>	<i>tārbüz</i>	<i>yava beyde</i>
<i>qızıl gül</i>	<i>sarığ telbe-</i>	<i>tārbüzek</i>	<i>yava gül-</i>
<i>qızıl hına</i>	<i>beyde</i>	<i>tarğaç</i>	<i>‘anber</i>
<i>qızıl lāle</i>	<i>sarığ-</i>	<i>tariğ</i>	<i>yazğı-</i>
<i>qızıl leylī-</i>	<i>yürgemeç</i>	<i>tatlıg anār</i>	<i>buğday</i>
<i>qazaq</i>	<i>sarığ zerdek</i>	<i>tatlıg şeftül</i>	<i>yek qomuşī</i>
<i>qızıl mōrç</i>	<i>sarımsaq</i>	<i>telbe beyde</i>	<i>yeken</i>
<i>qızıl paçaq</i>	<i>sede</i>	<i>térek</i>	<i>yığaç</i>
<i>qızıl piyāz</i>	<i>sémiz ot</i>	<i>térti söğüt</i>	<i>yulğun</i>
<i>qızıl turup</i>	<i>siyeh-dāna</i>	<i>toğaç</i>	<i>yumğaq-</i>
<i>qızıl yulğun</i>	<i>soñ piyāz</i>	<i>toğrağ</i>	<i>sebüt</i>
<i>qızıl zerdek</i>	<i>söğüt</i>		
<i>qo köki</i>			
<i>qoğun</i>			

yürgemeç

za'fer gül

zāgūn

zerdek

zerengze

Zıgır

ziḥ

Sonuç

İnceleme konusunu teşkil eden Doğu Türkçesine ait botanik lüğatçesindeki 300 civarındaki bitki ismi, lüğatçenin aslındaki leksikografik dizim korunarak sıralanmış, isimlerin Arap harfli yazımları gösterilmek suretiyle çeviriyazısı oluşturulmuş ve ele alınan bitki isimlerinin lüğatçede kaydedilen Latince ve İngilizce karşılıklarından yola çıkılarak ve özellikle tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki şekilleri ve karşılıkları anlam alanlarıyla mukayese edilmesi yoluyla, Türkiye Türkçesindeki karşılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmayla, Türk dilindeki bitki isimleri üzerine yapılmış çalışmaların oluşturduğu literatüre bir kaynak daha temin edilmiş ve böylelikle Türk botanik terminolojisinin söz varlığının aydınlatılması yolunda bir katkı sağlanmıştır.

Kaynakça

- Atalay, B. (2006). *Kaşgarlı Mahmud, DivanüLügati't-Türk IV (Dizin)*. Ankara: TDK.
- Bayrak, Ö. (2005). *Tarihî Türk Şivelerinde Bitki İsimleri*. GÜ Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Baytop, T. (2007). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Berbercan, M. T. (2011). Dr. J. Scully'nin Doğu Türkçesi Kuş İsimleri Listesi. *İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 2011/41. (Baskıda).
- Borovkov, A. K. (1959). *Uzbeksko-russkiyslovar'*. Moskva.
- Boz, E. (2004). Türkiye Türkçesinde Kişi Adı Olarak Meyve Adları. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 2004/V(1), 1-13.
- Britten, J., Holland, R. (1886). *A Dictionary of English Plant-Names*. London: Trübner&Co.
- Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.
- Çitođlu, G. (1994). *Fitoterapi Bitkiler Sözlüğü İngilizce-Latince / Latince-İngilizce*. Ankara.
- Ebciođlu, N. (2010). *Bitki Adları Sözlüğü İngilizce-Türkçe / Türkçe-İngilizce*. İstanbul: İnkılap.
- Eckmann, J. (2003). *Çağatayca. Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Osman F. Sertkaya (Haz.). Ankara: TDK.
- Gümüştam, G. (2010). Eski Anadolu Türkçesinde Eczacılık Terimleri ve Bu Terimlerin Tıp, Botanik, Zooloji, Madencilik, Kimya Terimleriyle İlişkileri. *Turkish Studies, International Periodical For the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, Spring 2010/5(2), 1033-1087.
- Hamzayev, M. Y. (1962). *Türkmen Diliniñ Sözlüğü*. Aşğabat: Türkmenistan SSR İlimler Akademisiniñ Neşiryatı.
- Hauenschild, I. (1989). *Türksprachige Volknamen für Kräuter und Stauden (mit den Deutschen, Englischen und Russischen Bezeichnungen)*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Hauenschild, I. (1994). Botanica im Dīwānluğat at-turk. *Journal of Turkology*, Summer 1994/2(1), 25-100.
- İleri, C. (2007). DivanüLügati't-Türk'te Geçen Meyve ve Sebze Adları ve Türklerin Bunlardan Yararlanma Biçimleri. *TDK Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2007/669, s.542-572.
- Küçükler, P. (2010). Lügât-i Mükilât-ı Eczâ'da Türkçe Bitki Adları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2010/3(11), s. 401-415.
- Le Coq, A. von (1912). Eine Liste Osttürkischer Pflanzennamen, *Baessler-Archiv*, 6, 118-129.
- Lindsay, T. S. (1923). *Plant Names*. New York and Toronto: The Sheldon Press.
- Johnson, F. (1852). *Dictionary Persian, Arabic, and English*. London: W. H. Allen.
- Mütercim Asım Efendi. (2009). *Burhan-ı Kati*. Ankara: TDK.

- Necib, E. N. (1968). *Uygurça-Rusça Lugat*. Moskova.
- Ögel, B. (2006). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile) II. Cilt*. Ankara: TTK.
- Önler, Z. (1986). Hacı Paşa'nın Müntehâb-ı Şifâ Adlı Eserinde Geçen Bitki Adları Üzerine. *TDK Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1986/LI(413), 403-406.
- Önler, Z. (1990). XIV ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri. *Journal of Turkish Studies*, 1990/14, 357-392.
- Önler, Z. (1999). *Celalüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntehâb-ı Şifâ II - Sözlük*. İstanbul: Simurg.
- Öztürk, F. (2005). Kutadgu Bilig'de Bitki Adları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2005/VI(1), 201-208.
- Shaw, R. B. (1878). *A Sketch of the Turki Language as Spoken in Eastern Turkistan, Part I-II, With List of Names of Birds and Plants by J. Scully*. Calcutta: Baptist Mission Press.
- Tuncer, H. (1974). *Hayatizade Mustafa Feyzi Efendi, Yabani Bitkiler Sözlüğü I. Cilt*. Ankara: Tarım Bakanlığı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe Sözlük 1-2*. Ankara: TDK